

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-43 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marioni - Videm

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inezemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglesi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVII - N. 1 (338)

Udine, 15. januarja 1966

Izhaja vsakih 15 dni

TREBA JE TAKOJ ZAUSTAVITI EMIGRACIJO

Tudi beneški Slovenci imajo pravico do življenja in dela na svojih domačih tleh

Emigranti, ki so prišli domov za praznike, so na raznih shodih zahtevali, naj se jim zagotovi delo na domačih tleh - Pomembno srečanje emigrantov iz Nadiške doline v Čedadu, kjer sta prisotne pozdravila furlanska poslanca Mario Lizzero in Loris Fortuna, prepevali pa so jim "Beneški fantje", iz Ljubljane

Tako kot v Karniji in po Furlaniji so se vršili tudi po vaseh Beneške Slovenije številni shodi emigrantov, ki so prišli domov iz raznih držav Evrope, da so preživeli v krogu svoje družine božične in novoletne praznike. Ti shodi so postali že tradicionalni in jih zato imenujejo "praznik emigrantov", ker so v zvezi tudi pojedine, plesi in druge zabavne prireditve. Organizirali so jih razni vaški odbori, občine ali politične in kulturne organizacije. Letos se je zbralo največje število emigrantov na sedežu prosvetnega društva "Ivan Trinko" v Čedadu. Dvoranica je bila premajhna, da bi lahko sprejela vse udeležence, ki so se odzvali vabilu društva, da se zberejo v domačem krogu. Se posebno jih je pritegnila vest, da jih bo zabaval slovenski ansambel "Beneški fantje" iz Ljubljane, ki ga vodi Anton Birtič iz Mečane v Nadiški dolini. Ob veselih zvokih in ob domačih pesmih se je na sedežu društva "Ivan Trinko" kmalu ustvarilo prijetno ozračje, tako da je mnogim bilo žal, da so se godci morali že posloviti, ker so imeli zvečer koncert v Špetru.

Zbrane emigrante sta pozdravila furlanska poslanca Mario Lizzero in Loris Fortuna. Lizzero jim je v prisrčnih besedah voščil vse najboljše za novo leto. Ugotovil je, da letos praznujemo stoto obletnico priključitve Furlanije k Italiji, in da je Italija v tem razdobju naredila velike koreke naprej, področje Furlanije in prav posebno področje Beneške Slovenije pa žal zaostaja, zaradi česar so tudi tako številni prebivalci prisiljeni izseliti se v inozemstvo. Nato je poslanec govoril o splošnih pravicah prebivalcev in o obvezi njegove stranke, da se bo borila v rimskem parlamentu in deželnem svetu, da se bodo tudi za vse beneške Slovence izvajala ustavna določila glede njihovih narodnostnih pravic.

Poslanec Fortuna je govoril o istih dveh vprašanjih in prav tako ugotovil, da je bilo le malo storjenega, da se ustvarijo pogoji za zaposlitev na domačih tleh. Ugotovil je tudi, da je Italija že mnogo naredila, da bi vsi državljani imeli enake pravice in iste možnosti ne glede na njihovo narodno pripadnost, za njihov kulturni in vsestranski razvoj. Vendar se vedno to ni omogočeno pri nas v Beneški Sloveniji in je treba doseči, da bodo tudi prebivalci tega področja lahko svobodno uporabljali svoj jezik in se svobodno kulturno ter vsestransko razvijali. Prav v tem, je nazadnje poudaril furlanski poslanec Fortuna, je tudi globok smisel resničnega bratstva med narodi.

Enake praznike so priredili tudi v Režiji, Osojanih, v Brdu v Terski dolini, v tipanski občini, kjer je zbrane emigrante pozdravil deželni odbornik za kmetijstvo Antonio Comelli, v Fojdi, Podbonescu in drugje.

V Fojdi se je udeležilo shoda več kot dvesto emigrantov. Večina jih je bilo iz slovenskih vasi Cenebole, Podcerkve, Podvrta in Strmicke. Po maši so se zbrali v dvorani "La Pergola", kjer je zbrane emigrante pozdravil župan in se zahvalil tudi poslancem, ki so se odzvali povabilu in prišli na to slavlje. Med prisotnimi so bili poslanec Mario Toros, predsednik ustanove "Friuli nel Mondo" (Furlanija v svetu) Ottavio Valerio, direktor iste ustanove dr. Ermete Pellizzari, deželni poslanec Giacomo Romano in še več drugih vidnih oseb. Zabaval jih je kvartet "Stella alpina" iz Cordenonsa, kar je dalo prazniku še prav vesel poudarek.

V Podbonescu je praznik emigrantov organizirala občinska uprava s sodelova-

njem ustanove "Ente Friuli nel Mondo", da je občina na ta način izkazala emigrantom, predno bodo zopet odšli na svoja delovna mesta v tujino, svojo solidarnost. Za to priložnost so se udeležili tudi maše, ki je bila v Brišcih, v Podbonescu pa se je vršil nadaljnji spored. Poleg drugih številnih osebosti je bil prisoten tudi predsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske Benečije De Rinaldini in deželni poslanec Giacomo Romano, ki je tudi udeležence pozdravil in orisal vprašanja emigracije.

V živahnih razgovorih, ki so se razvili med emigranti, so povsod zahtevali, da naj se na kak način izboljša domača situacija, da jim ne bo potrebno hoditi po svetu za zaslužkom. Pritoževali so se tudi nad pičlo pomočjo s strani italijanskih konzularnih oblasti, posebno kar se tiče bolniškega zavarovanja in pokojnin. Dali so tudi razumeti, da če se ne izboljša ekonomsko stanje pri nas, bo slovenska narodnostna skupnost v videmski pokrajini izgubila v kratkem času.

In res, naše vasi bodo kmalu prazne. Več kot kak zaselek je že popolnoma izgubil, dosti vasi pa je izgubilo več kot polovico svojega prebivalstva. Od 40.000 prebivalcev, ki jih je štela slovenska narodnostna skupnost v videmski pokrajini leta 1945, jih je danes samo še približno 23.000 in emigracija se še nadaljuje vsako leto z večjim ritmom. Naj navedemo samo primer občine Gorjani, ki je štela pred dvajsetimi leti skoraj 2.000 prebivalcev in ki jih šteje sedaj komaj 700.

To so dovolj govorni podatki, ki pričajo, da grozi slovenski narodnostni skupnosti v videmski pokrajini resnična nevarnost, da izgine. Država in dežela imata torej vso dolžnost, da to preprečita; do tega bo prišlo pa samo, če bodo res priznane beneškim Slovincem vse pravice in dani vsi pogoji, da se njihovo področje tudi ekonomsko prerodi.

Italija je polna atomskih bomb

(To je potrdil tudi ministrski predsednik sam)

Pod naslovom "L'Italia è piena di bombe atomiche" je dvojezični časopis "Le Travail" (Il Lavoro), ki izhaja v Aosti, objavil decembra meseca važen članek glede atomske oborožitve v Italiji.

Piše takole:
L'Italia è piena di testate nucleari, di bombe "H". Lo ha confermato candidamente l'on. Moro alla Camera rispondendo alle interpellanze e interrogazioni che gli erano state rivolte sulla politica estera del nostro Paese. Sono testate nucleari, si è affannato a spiegare Moro, che non sono a disposizione dell'Italia e che sono "controllate" dagli USA: la loro disponibilità è legata al sistema della "doppia chiave". C'è, secondo Moro, una profonda differenza con le armi che verrebbero concesse nel caso si accettasse la Forza Multilaterale, in quanto, mentre quelle attuali sono armi atomiche "tattiche", quelle della eventuale Forza Multilaterale sarebbero "strategiche".
E' da notare che Moro — che ama la chiarezza, a suo modo — ha tenuto a specificare che attualmente le armi atomiche in Italia sono "in larghissima parte" (non tutt: quindi) di tipo "tattico". E infine la vera perla del ragionamento di Moro: "In ogni caso, l'eventuale ricorso a tali armi è soggetto alla duplice concorde volontà: dell'Italia (Parlamento e governo) di impiegarle e di un Paese nucleare di metterle a disposizione dell'Italia". Se cioè scoppia un conflitto e gli USA decidono di dare le ogive nucleari esistenti sul territorio italiano alle nostre squadriglie aeree, il Parlamento «dovrà pronunciarsi». Per il resto Moro si è trincerato dietro il "segreto militare". «Il governo non ha nessun obbligo di riferire su eventuali depositi di armi nucleari sul territorio italiano in mani non italiane. Anzi è obbligo del governo di tenere segrete tali informazioni».

Di fronte a queste agghiaccianti rivelazioni che Moro, a conferma delle notizie che erano trapelate, ha fatto, l'on. Alicata ha reagito con grande energia: «Ella, onorevole Moro, ci ha confermato che l'Italia è piena di bombe atomiche. Questo è il succo del suo discorso e di tutto il dibattito: l'Italia è piena di bombe a testata nucleare americane e per eliminare questa minaccia all'indipendenza e alla sicurezza del nostro Paese occorre che l'opinione pubblica, che la classe operaia, che le masse popolari si muovano unitariamente e subito in un grande e possente movimento di lotta. Le armi ci sono ed è dovere di ogni uomo amante della pace, di ogni democratico, di ogni italiano di muoversi per modificare questa situazione».

L'on. Alicata ha anche fatto rivelare l'assurda contraddizione per cui il Parlamento verrebbe chiamato

a decidere solo nel caso che, scoppiato un eventuale conflitto, gli USA decidessero di montare su aerei italiani le ogive nucleari. Ma quelle squadriglie aeree italiane sono già oggi addestrate per quella eventualità, il governo italiano ha già pronto il «piano di intervento», il governo ha stretto patti militari in questo senso alle spalle del Parlamento. Chi ha autorizzato il governo? Moro aveva detto che «non esiste un problema di legittimità costituzionale nell'agire per garantire la sicurezza del Paese», ma l'on. Alicata gli ha risposto: «No, onorevole Moro, la Costituzione non le dà diritto di prendere impegni di questa natura senza averli sottoposti prima all'approvazione del Parlamento. L'on. Moro riunirà il Parlamento, per decidere, al momento dello allarme? No, il Parlamento deve decidere prima e a questo proposito noi prenderemo opportune iniziative».

Zopet jih čaka vlak, da jih odpelje v tujino s trebuhom za kruhom

Več skrbi za naše doline

V letu 1966 globlje proučiti vse probleme

Pravkar smo stopili v novo leto in vsi smo eden drugemu zaželeli srečno in manj zaskrbljujoče leto kot je bilo staro. V teh

prvih dneh novega leta pa nam stopajo pred oči bolj kot kdajkoli naši problemi, predvsem bodočnost Beneške Slovenije, ki je, na žalost, med najbolj pasivnimi področji v Furlaniji in torej najbolj potrebna pomoči.

Čeprav se je mnogo govorilo o Beneški Sloveniji, posebno ob prilikah volitev, se ni še danes njeno ekonomsko in socialno stanje prav nič izboljšalo in prav to nas spravlja v slabo voljo in seveda tudi spodbuja, da se bomo rimo za njeno vstajenje tako na ekonomskem in socialnem polju kakor tudi na kulturnem in seveda tudi za obrambo narodnih pravic, ki so zajamčene v republiški ustavi in posebnem statutu avtonomne dežele Furlanija-Juljska Benečija.

Neustrašno nadaljujemo našo borbo za doseg ekonomskih obnove, ki naj bi se pričela z razvojem kmetijstva, živinoreje, gozdarstva, ljudskega gradbeništva, z gradnjo industrijskih objektov in gostinstvom, da se bo mogel okrepi turizem, urediti cestno omrežje in zaježiti številne hudoornike.

Za doseg tega preporoda pa je treba najprvo pripraviti razvojni načrt, da se odpravijo even-

(Nadaljevanje na 3. strani)

panorama

Vojna v Vietnamu naj preneha

Krvava in brezobzirna vojna v Vietnamu, ki divja že tako dolgo in je v njej udeleženi vedno več vojaških sil Združenih držav Amerike, je začela vzbujati pomisleke in odpor celo pri tistih osebah in v tistih državah, ki so doslej še nekako odobravalе razloge, zaradi katerih so se ZDA zapletle v to vojno. Ob tem velja vedeti, da imajo ZDA sedaj v Vietnamu že več kot dvesto tisoč svojih vojakov, če pri tem ne upoštevamo še vsen letalskih in mornariških sil, ki so tudi udeležene; vojna divja na jugu in na severu te daljnje azijske dežele - Američani se ne bojuejo samo z južnovietnamskimi rodoljubi, ampak so v spopadu tudi s Severnim Vietnamom.

V zvezi s to umazano vojno je pred nedavnim podal značilno izjavo senator ameriške zvezne države Idaho Frank Church, ki je dejal: «Ni nujno, da smo Američani policaji in gasilci za ves svet!».

Skupina šestinštiridesetih vidnih osebosti s področja umetnosti in kulture iz zahodnoevropskih držav pa je nedavno tega objavila skupno izjavo, ki je hkrati oster protest proti sedanjemu stanju v Vietnamu in poziv za mirno ureditev spopada. Čas bi že bil, da bi ljudje v tej izmučeni jugovzhodni azijski deželi zaživel mirno in svobodno življenje!

V izjavi omenjenih šestinštiridesetih umetnikov in kulturnikov iz Zahodne Evrope je tako le izražen protest proti brutalni vojni v Vietnamu:

«Podpisani pisatelji, slikarji, kiparji, arhitekti, glasbeniki, filmski in gledališki režiserji in igralci, državljani Zahodne Evrope, se zgražamo nad nenehimi in vedno večjimi grozodejstvi vojne v Vietnamu. Ubijanje, pohabljanje in zatiranje ljudi, ki ni v Vietnamu prihranjeno niti otrokom niti ženskam, je zločin, ki se upira človeški vesti. Hkrati pa smo zaskrbljeni spričo vedno večje nevarnosti, da se ta vojna utegne razširiti tudi na bližnje dežele in na ves svet. Zato menimo, da so pogajanja edina pravilna pot za umiritve konflikta, za doseg tistega, kar je predsednik Johnson imenoval mirna rešitev spora. Osnova za ta pogajanja bi po našem mnenju moral biti ženevski sporazum iz leta 1954 - edino tako bi državno vodstvo v Vietnamu zagotovo predstavljalo uresničitev želja vietnamskega ljudstva. Pogoj za takšna pogajanja pa je seveda takojšnja prekinitev bombardiranja Severnega Vietnama in priznanje južnovietnamske ljudske osvobodilne fronte kot enakopravnega partnerja pri pogajanjih. Pričakujemo, da bodo vodstva naših držav storila vse, kar je v njihovi moči, da bo res dosežen mir na tej osnovi».

Med podpisniki te skupne izjave so najvidnejše osebnosti Jean Paul Sartre, Simone De Beauvoir, Nancy Mitford, Heinrich Boll, Guenther Grass, Peter Hall, pa tudi Michelangelo Antonioni, Giacomo Manzù, Lorenza Mazzetti, Francesco Rosi, Ignazio Silone, Cesare Zavattini in Alberto Moravia.

Za turistični razvoj 258 milijonov

Za Beneško Slovenijo samo drobtinica

Pred nedavnim je deželna vlada sklenila razdeliti skoraj 258 milijonov lir v korist iniciativ, ki stremijo da bi ojačile turizem v videmski pokrajini. S to vsoto bi se moralo valorizirati gostinstvo, športne naprave, alpinizem in jamarstvo, to posebno v Karniji in na desnem bregu Tilmenta.

Tako je bilo vključeno v seznam, ki ga je sprejela deželna vlada in pregledala ustanova « Ente Provinciale per il Turismo » (Pokrajinski urad za turizem) v Vidmu in posebni odbor, ki ga je ustanovila dežela, financiranje za gradnjo osmih novih hotelov, razširitev dveh že obstoječih hotelov, gradnja oprem za zimski šport, ureditev planinskih koč, ojačenje gorske pomoči itd.

Na vsak način, ne da bi pri tem podcenjevali prvi korak dežele za potenciranje in razvoj turizma v videmski pokrajini, si ne moremo kaj, da ne bi obžalovali, ko ugotavljamo, da je v zgoraj omenjenem seznamu le drobtinica prispevka za Beneško Slovenijo (13 milijonov in 300 tisoč lir za ureditev Landarske jame in 5 milijonov 537 tisoč lir za Završke jame v občini Brdo v Terski dolini), medtem ko so dolino Rezije kratkoma spregledali, saj ji niso dali niti centezima.

Vendar pa je pričakovati, da dežela ne bo odlašala, seveda če bo pokrajinski urad za turizem iz Vidma bolj od blizu presodil realno stanje možnosti turističnega razvoja, z dodelitvijo potrebnih in zadostnih sredstev tudi Beneški Sloveniji in dolini Rezije, ki imata tudi toliko naravnih in zgodovinskih privlačnosti.

Iz Nadiške doline

ŠPETER OB NADIŽI

Bilanca za leto 1966 izenačena

Komunski svet, ki se je sestel pred novim letom, je na seji med drugim sprejel tudi proračun za leto 1966, ki je izenačen, ne da bi bili primorani prositi posojilo za integracijo. Z ozirom na lansko leto bodo letos davkoplačevalci plačali en milijon lir več davkov. V programu je več javnih del in med temi tudi vodovod v Gorenjem in Dolenjem Brnasu. Odposlali so tudi prošnjo za državni kontribut, s katerim naj bi se zgradil nov komunski sedež, cesta Altovica-Podar, komunska kanalizacija in otroški vrtec v Dolenjem Brnasu.

Ob zaključku so sprejeli proračun za šolsko leto 1965/66 komunskega konvikta v Špetru in soglasno sprejeli resolucijo župana, da bi vlada vzela potrebne ukrepe za sanacijo komunskih bilanc. Na istem zasedanju je svet odobril tudi prispevek furlanski zvezi političnih deportirancev in prispevek za socialno skrbstvo.

DOLENJI BRNAS

Gradnja novega vodovoda

Pred dnevi je komun dal v gradnjo nov vodovod. Za to delo bodo potrošili 8 milijonov in 500.000 lir, ki jih bo dala država. Z deli bodo pričeli čim bo vreme ugodno.

NESREČE - Zaradi ledu, ki se je naredil pred hišo, je 61 letni penzionist Gaetan Koren tako nesrečno padel, da se je močno udaril v glavo in so ga zato morali peljati v bolnico. V bolnico so morali peljati tudi 56 letno Natalijo Bernjak, ker je padla in se tudi udarila v glavo. Tudi 63 letni Anton Blazutič iz Koste je padel po

stopnicah in si zlomil desno roko. Prvi bo ozdravil v dveh tednih, Bernjakova tudi v dveh tednih, Blazutič pa v enem mesecu.

STUPCA

Javna razsvetljava

Notranje ministrstvo je dodelilo našemu komunu 200.000 lir kot prispevek k stroškom, ki jih je vzdržal komun za ojačenje javne razsvetljave.

Nagrajena gostilna v Krasu

Upravni svet provincialnega urada za turizem je tudi letos razpisal natečaj za tiste, ki so izboljšali gostinske obrate. Iz Beneške Slovenije je dobila nagrado 100.000 lir gostilna Loreta Cosmacini iz Krasa.

Mali obmejni promet

Mali obmejni promet je bil meseca decembra skozi obmejne pre-

Izpod Matajurja

SOVODNJE

Za razvoj turizma

Komunska administracija je sklenila, da bo letos napravila vse, kar je v njenih močeh, da se bo v sovodenjski dolini, in prav posebno na Matajurju, razvil turizem. Komunski svet je že sprejel sklep, ki predvideva davčne olajšave vsem tistim, ki bodo kaj ukrenili za razvoj turizma. Na istem zasedanju je komunski svet sprejel tudi načrt za gradnjo ceste, ki vodi iz Dolenjega Trčmuna do župne cerkve, ki je v gorenjem zaselku in med drugim določil tudi nove tarife za trošarinski davek.

Zlata medalja

Komunska administracija je decembra meseca podelila našemu vaščanu Alfredu Blazutiču zlato medaljo, kajti kar tri Blazutičeve generacije so v komunski službi že 99 let. Za to priliko se je nalašč zbral komunski svet in na koncu so priredili tudi priložnostno slavnost.

Bilanca 1965 pasivna

« Cassa Depositi e Prestiti » (hranilnica in posojilnica) je dala našemu komunu 6 milijonov in 210.000 lir posojila za integracijo bilance leta 1965, ki je bila deficitarna.

Smrtna nesreča v Nemčiji

Zelo je pretresla vso našo okolico žalostna novica, da je v Stuttgartu (Nemčija) postal žrtev prometne nesreče 21 letni Pio Medves. Njegove posmrtno ostanke so pripeljali na domače pokopališče v spremstvu velike množice ljudi, saj je bil rajniki Pio povsod poznan kot pošten in dober poob.

NESREČA - Zelo hudo se je ponesrečil 55 letni Pio Krizetič. Ko je nesel na hrbtu težko breme drv, mu je spodletelo na ledeni poti in je padel. Zlomil si je hrbtenico in zato se bo moral zdraviti, če ne nastopijo komplikacije, en mesec in pol.

Sv. Lenart

Iz komunske seje

Na zadnjem zasedanju komunskega sveta, ki se je vršilo sredi decembra, so med drugim sprejeli proračun za leto 1966 in neko variacijo za obračun leta 1965 glede prispevka enega milijona lir, ki ga je dodelilo notranje ministrstvo, in prevzem 8 milijonov 82.000 lir posojila za uravnoteženje bilance za

hode v Beneški Sloveniji zelo živahen, saj so zabeležili res rekordno število: 68.264 prehodov. Največ jih je bilo skozi obmejni blok v Stupci in sicer s potnimi listi 17.204, s propustnicami pa 48.739. Skozi druge obmejne prehode pa je bilo takole gibanje: skozi Učjo je šlo 286 ljudi, skozi Most na Nadiži v tipanskem komunu 276, skozi Polavo pri Čeplesišču 516, skozi Solarje pri Dreki 382, skozi Mišček pa 861.

Deželni odbornik Comelli v Podbonescu

Pred nedavnim se je vršil v Podbonescu sestanek, katerega so se udeležili župan, občinski odborniki in svetovalci in deželni odbornik za kmetijstvo Comelli, da so skupaj razpravljali o aplikaciji ukrepov, ki jih predvideva deželni zakon za javna dela na kmetijskem in gozdarskem področju in še prav posebej kar zadeva gorsko bonifikacijo, gradnjo in sistemacijo poljskih in občinskih poti ter gradnjo vodovodov.

leto 1965. Odobrili so tudi poseben povišek plače uslužbenecem in novo tarifo trošarinskega davka. Sklenili so, naj se spet pregleda komunsko premoženje in imenovali komunsko komisijo za davke in revizorje obračuna za leto 1965. Govorilo se je tudi o ojačenju vodovoda v Jagnjeđu in o popravilu šole v Kosci.

Prometna nesreča

Marko Kjuk se je precej močno poškodoval pri prometni nesreči, do katere je prišlo v Šenčurju. Ko se je peljal z motociklom, je zadel v voz drv, ki jih je peljala Angelina Venturini iz Azle, in odletel v jarek. Zlomil si je roko in dobil še več drugih poškodb.

Srednje

Prispevek za gradnjo ceste

Notranje ministrstvo je dodelilo našemu komunu znesek pol milijona lir kot kontribut za gradnjo ceste, ki vodi k župni cerkvi pri Sv. Pavlu. Z deli bodo pričeli na pomlad, ko bo ugodno vreme.

NESREČA - V čedadsko bolnico je moral po prvo pomoč 41 letni Ivan Kavčič, ker se je močno uredal v roko z nožem. Ozdravil bo v desetih dneh.

ČEDAD

Ribiči iz Nadiške doline izstopili iz konzorcija

Na občnem zboru športnih ribičev levega brega Tilmenta, ki se je vršil v Vidmu, so zastopniki 250 članov « Čedadskega in Nadiške doline » izstopili iz konzorcija ribičev, ker niso v zvezi našli soglasja, katerega so upravičeno pričakovali. Povedali so tudi, da bodo ustanovili novo zvezo, ki bo nosila ime « Valli del Natisono » (Nadiške doline).

Dva milijona za dobrodelne namene

« Cassa di Risparmio » (hranilnica) iz Vidma je potom svoje filiale v Čedadu dala v leto 1965 za dobrodelne namene v čedadskemu okraju 2 milijona lir in sicer: 620.000 lir za dobrodelne ustanove (ECA), 182.000 lir za materinske šole in otroške vrtnice, 170.000 lir za šolske patronate, 160.000 za kulturne ustanove, 85.000 lir za vojaška združenja, 107.000 lir za športne ustanove, 620.000 lir šolam za nabavo opreme in 56.000 lir raznim drugim ustanovam.

Iz Krnatske doline

Zadružni hlevi

V Nemah se je pred kratkim vršila na pobudo lokalne zveze živinorejcev prva razstava, na kateri so pokazali najlepše govede raznih vrst.

Poudarjamo dogodek z gotovim zadovoljstvom, ker predstavlja enega tolikih poizkusov, s strani direktno zainteresiranih in ne za zunanje tekmovanje, ki bi tudi moralo priti, da bi se tudi na tem področju obnovilo živinorejsko premoženje, ki je bilo nekdanj največji vir dohodkov tako za kmete kot za splošno gospodarstvo občine.

Res, že v treh letih se je goveji prirastek tega področja ne samo povečal, ampak se je tudi izboljšal zaradi dobre selekcije; in je prav to, ki daje slutiti druge tolažilne korake naprej glede obnove živinorejskega premoženja, ki je bilo za časa vojne skoraj popolnoma uničeno.

V Torlanu, vasi, ki leži ob vходу v Krnatsko dolino, so pred nedavnim postavili temeljni kamen za zadružni hlev, podoben kakršnega imajo že v Viskorši v tipanski občini in v Roncu v Nadiški dolini. Na tem mestu nam ne preostaja drugega kot da želimo izgradnjo še drugih zadružnih hlevov na vsem ozemlju Beneške Slovenije in doline Rezije. Zadružni hlevi bodo brez dvoma pripomogli v veliki meri, da se bo obnovilo in izboljšalo živinorejsko premoženje. In to obnavljanje bo toliko bolj lahko, če pokrajinski in deželni organi ne bodo skoparili s potrebnimi finančnimi prispevki.

Brezje

Tragična smrt v potoku

Globoko je vso našo okolico prizadela žalostna novica, da se je smrtno ponesrečil 52 letni Luigi Tomasino iz Brezij. Mož je šel v Prosnid in nazaj grede mu je spodrsnilo na mostičku čez potok Namlen, ki na eni strani ni zavaran. Padel je kake tri metre globoko, si prebil lobanjo in utonil.

Rajniki Tomasino je bil sezonski delavec, a letos ni šel v inozemstvo, ker ni bil pri zdravju. Vsi so ga spoštovali in imeli radi, ker je bil pošten in delaven mož. Zapuščal je v veliki žalosti ženo in 16 letnega sina.

Tipana

S povišanjem davkov so izenačili bilanco za 1966

Na zadnjem zasedanju komunskega sveta so med drugim sprejeli tudi proračun za tekoče leto. Videlo se je, da so izdatki enaki dohodkom; do tega pa so prišli tako, in to prvič v zadnjih treh letih, da so povišali davke. Ne vemo, če so revne družine iz komun Tipane, in teh je velika večina, privolile v to udobno davčno politiko, ki jo izvajajo njihovi administratorji.

Iz Rezjanske doline

Iz komunskega sveta

Na komunskem svetu, ki se je sestel pretekli teden, so obravnavali razna vprašanja. Najprvo so razpravljali o finančnem stanju komun in sklenili, da bodo šele 31. decembra 1966 vrnili banki iz Moggia 10 milijonov lir z obrestmi 7 odstotno iz bilančnih dohodkov. Potem so sklenili dati posebno inte-

grativno plačo občinskim uslužbenecem in sicer s 1. januarjem t.l. Sprejeli so tudi novo tarifo za trošarinski davek in pregledali nekatere sklepe, ki jih je že prej odobrila odbor.

Nato je svet sprejel načrt za gradnjo poljske poti, ki bo vezala Liščeca z Gozdom in bo stala 9 milijonov 975.000 lir. K tem stroškom bo videmski inšpektorat za kmetijstvo prispeval 7 milijonov 980.000 lir, videmska prefektura 700 tisoč lir, ostalo (1.295.000) pa bo dal komun sam iz rednih dohodkov.

Nazadnje so razpravljali še o javnih delih, ki jih bodo izvedli v letošnjem letu in sicer: o gradnji vodovoda in kanalizacije v Sv. Juriju, o ureditvi ceste, ki vodi v Liščeca, o dograditvi šole v Stolbici, o asfaltiranju nekaterih komunskih cest, o napeljavi centralne kurjave na osnovni šoli v Osojanah in Ravenici, o preureditvi komunskega sedeža in še o drugem. Ob zaključku so dodelili še komunskemu zdravniku posebno nakazilo.

Prapotno

Kradli so vino

Nekaj dni pred Silvestrovim so neznan tatovi udri v vinsko klet Emilije Markič, ki ima gostilno v Pojanah. Odnegli so dve pletenki vina in ji tako prizadejali 20.000 lir škode.

POROČKA - Poročil se je naš vaščan bolničar Giordano Sirk z bolničarko Emo Bernasconi iz Čeda. Prijatelji in znanci jima čestitajo in želijo dosti sreče v zakonu.

Izgubili smo velikega prijatelja

UMRL JE RIHARD OREL

Tesno nam je postalo pri srcu, ko smo zvedeli za žalostno novico, ki se je kot blisk hitro razširila po vaseh Beneške Slovenije, da smo za vedno izgubili velikega prijatelja: Riharda Orela. Umrl je dne 12. januarja v goriški bolnišnici v starosti 85 let.

Kdo ne bi poznal prijaznega gospoda Riharda Orela, ki je tolikokrat prehodil peš podolgem in počez vso našo Beneško Slavenijo? Bil je doma iz Prvačine in bil po poklicu učitelj. Učiteljeval je na Goriškem in nazadnje tudi v Huminu, pod zavezniško vojaško upravo pa je bil imenovan za didaktičnega ravnatelja za mrensko okrožje. Med fašizmom je bil premeščen tudi on kot drugi zavedni Slovenci v notranjost Italije.

Vse njegovo dolgo življenje je bilo posvečeno javnemu delu. Zlasti so mu bili pri srcu problemi Beneške Slovenije in je že leta 1910 zbral beneške narodne pesmi, ki so izšle v Ljubljani v okviru založniške dejavnosti Slovenske matice. Leta 1949 je izdal tudi posebno brošuro o terskih Slovencih. Ko je hodil po naših krajih, je zapisal vse napeve naših ljudskih pesmi in nekatere tudi uglasbil kot na primer « Oj božime, moje dolince ». Objavil je tudi več svojih potopisov po raznih listih, revijah in koledarjih.

Pokojni učitelj pa je izredno ljubil tudi dijake iz Beneške Slovenije, ki so obiskovali slovenske šole v Gorici in Trstu. Ker je bil sam brez družine je vzdrževal več dijakov iz naših krajev, mnogim pa tudi drugače pomagal.

Njegovo življenje in delo bo ostalo tesno povezano z življenjem in borbo naše narodne skupnosti v Beneški Sloveniji in na Goriškem. Hvala mu za njegovo neutrudljivo delo in zato ga bomo ohranili v večnem svetlem spominu. Naj mu bo lahka domača zemlja, katero je vse življenje tako neizmerno ljubil.

Iz zgodovine se učimo

Kanalska dolina v preteklosti

Ljudje in kraji v Kanalski dolini so nam vedno bližji, čeprav jih ne obiskujemo tako pogosto kakor poleti, Vsakokrat, kadar smo prišli k njim, smo odkrili kaj novega in poizvedeli kaj nenavadnega, še največ od starejših domačinov. Nekoč so nam bile njihove vasice skoraj neznanne, prebivalci odtujeni, a v zadnjih letih nas zanimajo vse njih prilike in smo se že tako spoznali, da je oddaljenost med njimi in nami vedno krajša. Iz zemljepisja Kanalske doline, lahko rečemo, da smo dobro prestali izpite, ne toliko iz njene zgodovine. Navržemo danes samo nekaj zgodovinskih drobtin.

Vsa Kanalska dolina s Trbižem vred leži na zgodovinskih tleh, videla je vojne in mirne čase, po njej so prihajala in odhajala vojna krđela raznih narodov. Zgodovinpisci navajajo, da so si Iliri in Kelti utirali pot skozi neprodne gozdove in še divje doline. (V Mrzli vodi so našli kamnato sekuro iz zelenega porfirja).

Dalje omenjajo, da so šle mimo Kanalske doline tudi rimske kohorte in legije in da so pri Zabnicah utrdile svoje taborišče, Lariz imenovano. Neke najdbe (rimski denar, rimski kamni) naj bi pričale o pohodu Rimljanov skozi Kanalsko dolino.

Pri vseh teh ugotavljanjih in ugibanjih drži pa le to dejstvo, da so v 6. stoletju — kakor trdijo nemški viri sami — Slovenci zasedli vse planine in hoste in ravnine v Kanalski dolini in jo kot poljedelci, planšarji obljubili ter jo kultivirali. V tem zapadnem kotu koroške dežele je ostalo slovensko prebivalstvo čisto, enotno do 15. stoletja brez najmanjše primesi druge narodnosti.

BAMBERŠKO GOSPODSTVO

Ze za časa oglejskih patriarhov je Kanalska dolina odprla trgovino med jugom in severom. Marsikatera trgovska karavana se je pomikala po nevarnih poteh med Akvilejo in Virunum (Gospo Sveto). Ko je cesar Henrik II. ustanovil leta 1006. Bamberško škofijo, ji je poleg tihkih fevdov dodal še Trbiško gospodstvo, celo Kanalsko dolino in svinčene rudnike v Rajblju. Tako so kanalski Slovenci za večstoletno dobo prišli pod Bamberško gospodstvo.

Bamberška gospoda, ki so ji bili mali Slovenci še nedorasli, je kmalu najela bližnje furlanske italijanske delavce, jih naselila v vsrednjih krajih, v Naborjetu, Trbižu in Rajblju. Slovenci so se trdovratno držali svoje rodne grude, gojili poljedelstvo in planšarstvo in se zadržali v dveh glavnih slovenskih postojankah, v Zabnicah in v Ukvah. Leta 1399. je bil Trbiž — po najdeni izvorni listini — mala, a čistoslovenska vas. Istega leta je barberski škof Albert že ustanovil samostojno župnjo v Trbižu in kmalu potem tudi posvetil cerkev sv. Petra. Trbiž je počasi postal glavni kraj, sedež gozdarske uprave z gozdarskim mojstrom na čelu, ki mu je bil podrejen tudi trški «rihter» iz Naborjeta. Pri nastajanju obeh teh trgov, obenem jezikovnih otokov so Slovenci več ali manj stali ob strani in varovali svojo posest «na gruntu» kot najboljšo in najbolj sigurno lastnino. Fur-

Znano svetišče na Visarjeh, kamor radi hodijo romarji iz vseh treh dežel: Furlanije, Slovenije in Koroške. Na vrh je speljana žičnica.

lanske - italijanske male delavske naselbine niso mogle vztrajati za daljšo dobo, kajti Bamberžani so že naseljevali in štiti nemške koloniste in jim dajali prednost v strokovnem delu. Furlanski Italijani, ki so dali ime krajem kakor Malborghetto, Pontebba, morda tudi Tarvisio («Tre vie»), torej samo tam, kjer so bili začasno zaposleni, so se povrnili in umaknili za Pontebo. Trbiž je od 15. stoletja dalje veljal v avstrijski statistiki že kot nemški industrijski kraj in kot jezikovni otok na slovenskem ozemlju. Okoliški Slovenci so se z naravnim nagonom krepko upirali vsiljivemu nemškemu življu, da se je ta mogel ustaviti le v trgu, v tovarni in v rudniku.

Dne 26. julija 1478, so iz Gorice čez Predil pridrveli Turki do Trbiža in pregnali Ortenburškega grofa.

Drugič so Turki leta 1492. prihrumeli in Savske doline, oplenili in požgali vasi ter upepelili Trbiž.

KAKŠNO BLAGOSTANJE?

Ko so ti časi groze in strahu šli mimo, je nastopila daljša mirna doba. Dežela se je pomirila pred zunanjimi sovražniki in

skozi tri stoletja se je opomogla in dvignila na višjo stopnjo kulture. Ali vse to blagostanje, ki ga navajajo koroški letopisci in ki je trajalo do sredi 16. stoletja, so uživali Bamberžani sami in njihovi nemški doseljeniki. Uživala je to blagostanje lahko industrija, rudnik, železarna, a slovensko ljudstvo je tej tuji gospodi hlapčevalo brez svoje besede in brez pravice v javnosti. To blagostanje se je rodilo iz slovenske zemlje, iz slovenskih host, iz slovenskih rudnikov, a ljudstvu slovenskemu ni hasnilo, ga ni podprlo — služilo je le državi in cerkvi, ne pa ljudstvu.

Bamberško gospodstvo, ki je imelo v avstrijskem fevdalstvu že mnogo odkritih nasprotnikov, je začelo počasi upadati in toniti k svojem koncu. Ali, če je Kanalska dolina izgubila cerkvenega gospoda, je dobila sedaj cesarskega. L. 1675. se je cesar Leopold uprl bamberškemu samovlastništvu, tej državi v državi, da so se Bamberžani umaknili in potuhnili. Deželni stanovci so priznali cesarja za svojega vrhovnega poglavarja. Po letu 1759. so zapadla bamberška posestva na Koroškem in tako tudi Trbiško gospodstvo.

CENTA

Smrtna nesreča na božični večer

Proti večeru, na dan pred božičem, je prišlo v Pradandonsu, na cesti, ki vodi iz Nem proti Čenti,

do smrtne nesreče. Dva motociklista, 24 letni Rizzieri Vidoni in 18 letni Mario Sommaro, oba doma iz Smrdeče, sta do smrti povozila 75 letnega upokojenca Guerina Morganteja iz Molinisa, ki je v tistem času šel po desni strani ceste. Nesrečni mož je pri incidentu dobil pretres možganov, zlom desne noge in še več drugih poškodb. Motociklista sta dobila le lažje poškodbe, ozdravljive v dveh tednih.

DREKA

Komunska seja

Komunski svet je na svojem zadnjem zasedanju med drugim sprejel pravilnik za izvajanje brivskega in frizerskega poklica, novo tarifo trošarinskega davka za leto 1966, nakup hišice, ki jo je delovni kantir zgradil v Pačuhu in obračun za leto 1964.

NABORJET

Smrtna kosa

Po dveh mesecih hudega trpljenja je umrl bivši naborješki župan Vito Vuerich, ki se je ponesrečil v gozdu pri sekanju drevja v okolici Ovcje vasi. Mož je bil poznan daleč naokoli ne samo kot dober občinski administrator, ampak tudi kot dober delavec, kar je dokazal tudi njegov veličasten pogreb, katerega se je udeležila vsa vas in nešteti prijatelji iz okoliških krajev, kakor tudi zastopniki občine s svojim praporom, zastopstvo lokalne sekcije krvodajalcev in vrsta voditeljev in delavcev hidroelektrične družbe «Val Canale» (Kanalska dolina), pri kateri je bil pokojni zaposlen več kot 20 let.

MAZEROLE - K zadnjemu počitku smo spremili Giacinta Makoriča, ki je bil občinski odbornik. Pogreba se je udeležila vsa vas in zastopniki tavorjanske občine. Bil je pošten mož in zato ga bomo ohranili v svetlem spominu.

KOTIČEK ZA EMIGRANTE

BELGIJA

Nov sporazum za italijanske emigrante

Nač dopisnik iz Bruslja nam je sporočil, da je Belgija za Svico država, ki ima največ italijanskih delavcev in sicer 80.000. Če pa prištejemo še njihove družinske člane, ki so se priselili v Belgijo, naraste to število na 220.000 (narašča vsako leto za približno 8 tisoč oseb).

Iz tega vidnega naraščanja moremo sklepati, da so se v Belgiji možnosti dela izboljšale. Medtem ko je bila leta 1954 večina italijanskih emigrantov zaposlena v premogovih rudnikih, danes ni več mnogo takih, ki se zaposlijo kot rudarji. Velik del delavcev najde zaposlitev v raznih industrijah: v železarnah, tekstilni industriji, v gradbeništvu, mnogi pa tudi v hotelih.

Ni dolgo od tega, da je minister Storchi pregledal skupno z

leta 1963, 472 tisoč leto 1964 in 448 tisoč lanske leto po omejevalnih ukrepih.

Vsekakor se zdi, da je prisotnost italijanske delovne sile v večini industrijskih sektorjih neobhodno potrebna. Samo v gradbeništvu je 147 tisoč italijanskih delavcev na 168 tisoč tujcev, medtem ko jih je zaposlenih v kovinski industriji 39.000, v drugih industrijah pa 33.000.

V letu 1965 pošiljke emigrantov narastle

V letu 1965 (nista všteta mesec november in december) so italijanski emigranti poslali domov 343,7 milijard z 58,2 milijard prirastka z ozirom na 285,5 milijard v istem času leta 1964. Očitno zavisijo to naraščanje iz dejstva, da je bila v Italiji zaposlenost manjša in je dosti delavcev odšlo v inozemstvo za zaslužkom, največ v Zapadno Nemčijo.

Meseca oktobra leta 1963 so znašale pošiljke emigrantov 274,5 milijard in so se leta 1964 povečale za 11 milijard, kar pomeni za 4 odsto.

Druge kratke novice

AHTEN - Hidrauličar Luciano Croatto, star 24 let, se je po nesreči obstrlel, ko je čistil svojo avtomatično pošto. Strel ga je zadel v levo roko in mu jo hudo poškodoval. Ozdravil bo v treh tednih.

SV. LENART - Hranilnica in posojilnica (Cassa Depositi e Prestiti) je sporočila na komun, da je odobrila posojilo za 3 in pol milijone lir, s katerim bodo ojačili javno razsvetljava.

ČEDAD - Že drugič so okradli gostilno na čedadskem kolodvoru. To pot so ukradli samo cigarete za vrednost 30.000 lir. Da so prišli v gostilno, so vdrli skozi okno, ki je obrnjeno proti kolodvoru.

NEME - Poročil se je naš vaščan delavec Giancarlo Maranzano z domačinko pletilju Rosanno Comelli in zidarSKI asistent Dario Manzocco z uradnico Assunto Matarazzo iz Rima.

Prispevajmo za Gregorčičev muzej

Letos bo poteklo šestdeset let, kar je umrl slovenski pesnik Simon Gregorčič iz Vrsnega pri Kobariidu. Ob tej priliki naj bi se realizirala že davna želja Slovencev tu in onkraj meja, da se Gregorčičeva spominska zbirka, ki trenutno pesnika skromno reprezentira na njegovem rojstnem domu, izpremeni v pesnikov muzej. Potreba je zato hišo odkupiti od sedanjih lastnikov ter jo notranje primerno urediti po muzejski in spomeniškovarstveni plati. Prav v tem času so priprave organizacijsko dozorele in pričelo se je pristopati k uresničanju zamisli, katere nujnost mora ob Gregorčičevem pesniškem liku čutili sleherni Slovenec, saj je Gregorčič bard naroda, njegova dela pa ljudsko premoženje.

Organizatorji so že zbrali nekaj sredstev, ki naj bi se uporabila za odkup stavbe in za njeno preureditev. Vendar vse to ni dovolj, potreba je večja in denar se že zbira v obliki prostovoljnih prispevkov pri posebnem odboru v Tolminu. Odkup in obnova Gregorčičeve rojstne hiše ter pesnikov spominski muzej mora postati vseslovenska potreba. Zato se združimo vsi v tej skupni kulturni akciji, sedelimo po naših močeh, da zagotovimo pesniku trajen spomenik, ki bo obenem tudi spomenik prizadetosti našega odnosa do človeka, čigar ime je simbol tudi našega narodnega življenja.

Zbirajmo sredstva, organizirajmo naborne akcije in s adove naših prizadevanj sporočajmo organizatorjem: občini v Tolminu, Goriškemu muzeju (Nova Gorica) ali Zavodu za spomeniško varstvo Gorica (Nova Gorica).

Proslava jubileja bo skupaj z otvoritvijo spominskega muzeja v poznem poletju 1966. Takrat se zberimo na Vrsnem pri Kobariidu v čim večjem številu in proslavimo velikega slovenskega pesnika Simona Gregorčiča.

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

V letu 1966 globlje proučiti vse probleme

tualne teritorialne neuravnovešenosti, izboljša razdelitev dohodkov in realizira zadostna dejavnost, kar zadeva gradbeniški sektor: tovarne, hotele, šole, otroške vrtnice, ceste, mostove in seveda tudi gradnje ljudskih hiš, da se pomaga najrevnejšim družinam, ki še danes žive v nehigijenskih in nezadostnih prostorih.

Treba bi bilo torej sestaviti organski načrt za ekonomski razvoj, načrt za uresničitev katerega bi morale skrbeti dežela in država s posebnimi prispevki, da bi se končno mogli doseči določeni ekonomski in socialni cilji že jasno individualizirani in neodlašljivi kot na primer ustvaritev nekaterih tovarn (tovarne za pohištvo, cementarne, tovarne za predelavo in konserviranje sadja itd.), kjer bi se zaposlila vsa delovna sila in odpravila emigracija, zaradi katere se kar naprej spraznujejo slovenske vasi in zaselki. Emigracija pripomore, na žalost, ne samo da se rušijo družine, ampak tudi naša narodna skupnost; in prav zato, da bomo to preprečili, je treba v Beneški Sloveniji, dolini Rezije in drugih gorskih in gričevitih predelih Furlanije pričeti ustvarjati baze

za dejansko in hitro ekonomsko in socialno obnovo.

Ne smemo pozabiti, da je emigracija v Beneški Sloveniji socialen pojav in da je zato izredno težak problem; to nam potrjujejo uradni podatki raznih štetij, ki sama po sebi z golimi številkami prikazujejo zelo dramatično sliko: od doma je po svetu 90 odsto delovne sile na povprečno prebivalstvo, v številni otroke, žene in starčke pa 40 do 50 odsto.

Ne bi smeli več slišati, da je emigracija tradicija ali potreba. «Tradicija», ker se ponavlja že desetletja, «potreba», ker nihče ne odhaja rad. In zato, na podlagi takega modrovanja, emigracija ni smatrana samo za socialni pojav, ampak tudi kot naravni pojav.

Od mnogih se namreč še sliši: «moj stari oče je emigriral, moj oče je emigriral in emigriral bom tudi jaz». Glavol spregati spregajo otroci. Ni jih naučila v šoli učiteljica, naučilo jih je življenje.

Kaj se vam sedaj ne zdi, da se bo moralo vse spremeniti v naših dolinah, začeniš z zagotovitvijo, da si bodo mogli vsi zaslužiti kruh na domačih tleh in z njim enotnost družine in naše narodnostne skupnosti same?

PENSARE ALLE NOSTRE VALLI

Interessarsi a fondo nel 1966

La Slavia Friulana e la Val Resia figurano tra le aree più depresse - Evidente e urgente la necessità di dare inizio ad un piano generale di rinascita economica - Dare la precedenza all'agricoltura, al ripopolamento del patrimonio zootecnico, alle costruzioni industriali e alberghiere per favorire lo sviluppo turistico nonché alla sistemazione della rete stradale

BISOGNA FERMARE LA GUERRA NEL VIETNAM

La guerra che da tempo infuria nel Vietnam, e che viene condotta con forze militari sempre maggiori dagli Stati Uniti d'America, comincia a preoccupare anche quelle persone e quegli Stati che fino a poco tempo fa dichiaravano di trovarsi d'accordo circa gli scopi per i quali gli americani hanno iniziato, condotto e continuano a condurre (hanno sul piede di guerra attualmente nel Paese asiatico ormai più di duecentomila uomini più le forze dell'aria e della marina) la guerra non solo contro i patrioti del Vietnam del Sud ma anche contro il Vietnam del Nord.

Circa questa sporca guerra, il sen. americano dell'Idaho, Frank Church, ha detto: « Gli Stati Uniti non devono essere i poliziotti o i pompieri del mondo ».

Sempre in merito al grave conflitto asiatico un gruppo di quarantasei autorevoli esponenti dell'arte e della cultura della Europa occidentale ha reso pubblica una dichiarazione che è nello stesso tempo una forte protesta contro il conflitto e un appello per una soluzione pacifica che riporti pace e libertà nel martoriato Paese del sud-est asiatico.

Questa è la dichiarazione: « Noi sottoscritti scrittori, pittori, scultori, architetti, musicisti, registi e attori del teatro e del cinema, cittadini dell'Europa occidentale; inorriditi dalla continuazione e dalla sempre crescente crudeltà della guerra nel Vietnam; avendo coscienza della morte, delle mutilazioni e della miseria che sono inflitte a uomini, donne e bambini; preoccupati dal pericolo crescente che la guerra possa estendersi ai Paesi vicini e al mondo intero; pensiamo che i negoziati siano l'unico mezzo per raggiungere ciò che il Presidente Johnson ha dichiarato essere la meta di una soluzione pacifica, soluzione che a nostro avviso deve avere come base gli accordi di Ginevra del 1954, con ciò assicurando un governo veramente rappresentativo dei desideri del popolo vietnamita; convinti che condizione di qualsiasi negoziato è la cessazione dei bombardamenti sul Vietnam del Nord e il riconoscimento del Fronte Nazionale di Liberazione come interlocutore di pieno diritto; chiediamo ai nostri rispettivi governi di fare tutto ciò che è in loro potere per promuovere trattative di pace su questa base ».

Tra i firmatari figurano Jean Paul Sartre, Simone De Beauvoir, Nancy Mitford, Heinrich Boll, Guenther Grass, Peter Hall nonché Michelangelo Antonioni, Giacomo Manzù, Lorenza Mazzetti, Francesco Rosi, Ignazio Silone, Cesare Zavattini e Alberto Moravia.

Siamo da poco entrati nel ciclo del nuovo anno, di questo 1966 che — alla mezzanotte del 1965, nel consueto clima festoso che contraddistingue la fine di un anno e la nascita di uno nuovo — tutti, noi compresi, si sono augurati meno preoccupato e pieno di rischi, e purtroppo generoso di avvenimenti tragici, di quello che ci abbiamo lasciati alle spalle appena quindici giorni fa.

Naturalmente noi ci troviamo d'accordo perché sotto ogni latitudine tutto abbia a prendere una piega migliore — ed in specie nei riguardi di quel meraviglioso traguardo che è la pace, indubbiamente il più grande bene dell'umanità — ma, a questo punto, ci sia permesso di sentirci più vicino alle cose nostre; e non per gretto egoismo ma soltanto per quell'immenso e indistruttibile amore che ci lega alle nostre origini e alle nostre tradizioni storiche e culturali di cui ci sentiamo orgogliosi e perché, soprattutto, guardiamo e pensiamo all'avvenire della Slavia Friulana e della Val Resia che figurano, purtroppo, tra le aree più depresse e quindi più desolanti e bisognose di assistenza della Provincia di Udine.

Ebbene, malgrado molte voci, specie in occasione di tornei elettorali, si siano levate in favore delle due citate derelitte, Slavia Friulana e Val Resia, ancora oggi le loro condizioni economiche e sociali, specie della prima nominata, non risultano affatto migliorate; ed è appunto tale precaria situazione che, oltre a rattristarci, ci preoccupa e che, naturalmente, ci sprona a continuare con maggior lena la battaglia per la loro elevazione, sia sul piano economico e sociale che su quello culturale, nonché per la tutela e la difesa dei diritti etnici e linguistici sanciti dalla Carta Costituzionale della Repubblica italiana fondata sul lavoro e dall'articolo 3 dello Statuto Speciale della Regione Friuli-Venezia Giulia.

E continuiamo impertentiti la nostra battaglia, sostenuti come sempre da tutti i cittadini di parlata slovena della Provincia di Udine, riaffermando l'assoluta urgenza di dare inizio ad un piano generale di rinascita economica in cui abbiano posti di rilievo, epperò di precedenza, l'agricoltura, il ripopolamento del patrimonio zootecnico e boschivo, l'edilizia popolare e scolastica, le costruzioni industriali e alberghiere per favorire lo sviluppo turistico, nonché la sistemazione e l'ampliamento della rete stradale e l'arginatura dei numerosi corsi d'acqua.

Ci permettiamo suggerire che per affrontare nel suo insieme quello che si può definire il programma di rinnovamento, o meglio di rinascita, della Slavia Friulana e della Val Resia, sia quello di approntare un consono « Piano di sviluppo » tendente al raggiungimento di una piena ed efficiente utilizzazione delle risorse, intese anche come forza di lavoro, alla eliminazione degli eventuali squilibri territoriali, al miglioramento della distribuzione dei redditi, alla realizzazione dei servizi sociali e ad un'organica e sufficiente attività per quanto concerne il settore edilizio: fabbriche, alberghi, scuole, asili, strade, ponti ma con assoluta precedenza per l'edilizia popolare in modo da venire incontro alle famiglie più povere e che ancora vivono in abitazioni antighetiche e insufficienti e nella maggior parte dei casi pericolanti.

Si tratta cioè di redigere un piano organico di sviluppo economico, piano che dovrebbe finanziarsi sul bilancio regionale e anche provinciale e con il contributo speciale dello Stato al fine appunto di conseguire determinati obiettivi economici e sociali già chiaramente individuati e indilazionabili come ad esempio la crea-

zione, specie nei territori più adatti della Slavia Friulana, di taluni tipi di fabbriche (mobilitrici, cementifici, stabilimenti per la lavorazione e la conservazione delle frutta, stabilimenti per la lavorazione del castagno) con cui favorire la massima occupazione e la conseguente liquidazione del fenomeno emigratorio che continua a spopolare paesi e borgate.

Senza dubbio sviluppando le attività economiche e sociali di primaria importanza, con il conseguente miglioramento del reddito ne deriverà l'arresto ed il progressivo riassorbimento e stabilizzazione in loco delle forze valide di lavoro che attualmente sono costrette a emigrare.

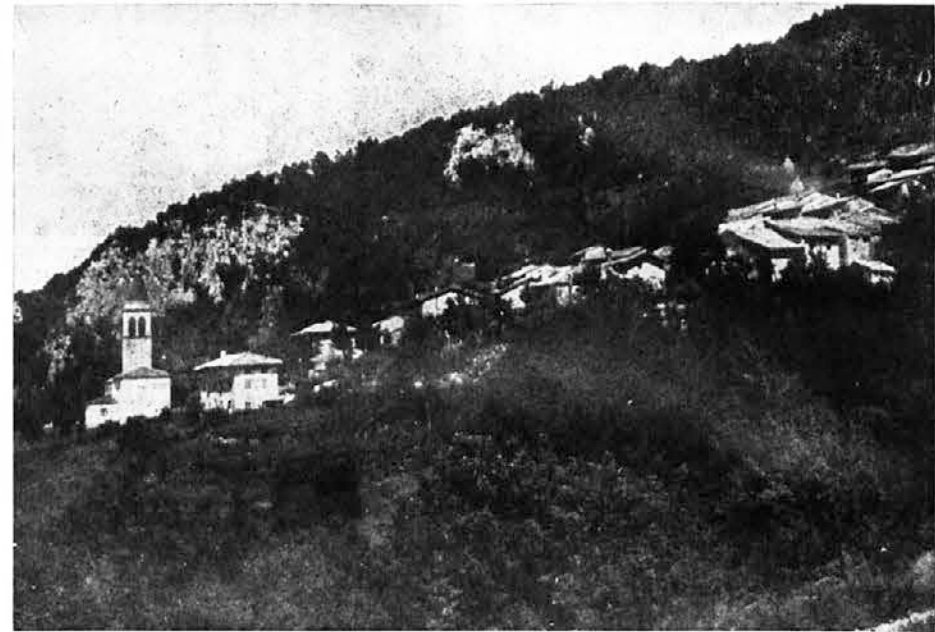
L'emigrazione! Essa contribuisce, purtroppo, a sfaldare non solo le famiglie ma anche la nostra Comunità; ed appunto per evitare ciò, nella Slavia Friulana e nella Val Resia, e così dicasi anche per altri territori montani e pedemontani della Provincia di Udine, bisogna darsi subito da fare per creare le basi per una ef-

ri. Ed ecco perché, in base a questi ragionamenti, l'emigrazione non viene considerata soltanto come un fatto sociale ma anche come un fenomeno naturale.

Si sente infatti ancora dire da molti: « Mio nonno emigrò, mio padre emigrò, io emigrerò ». Il verbo coniugare viene coniugato dai bambini. Non l'hanno im-

parato a scuola, dalla Maestra. L'ha insegnato loro la vita.

Non vi sembra quindi ora che tutto abbia a cambiare nelle nostre valli e nelle nostre convalle, a cominciare con avere garantito il pane in casa e con esso l'unità della famiglia e della stessa Comunità?

Veduta del villaggio montano di Podvrata in Comune di Faedis, da dove sono emigrati all'estero oltre la metà dei suoi abitanti

DAL PRIMO FEBBRAIO nuovo documento di frontiera

Dal primo febbraio p.v., in seguito ai nuovi accordi per il piccolo traffico di frontiera italo-jugoslavo, sarà rilasciato il nuovo « Documento di Transito triennale » che comprende l'autorizzazione per quattro viaggi mensili e le autorizzazioni per un numero illimitato di viaggi determinati da motivi professionali permanenti e da motivi agricoli permanenti, nonché il nuovo « Documento di Transito annuale » che comprende invece l'autorizzazione per un numero illimitato di viaggi dovuti a motivo di impiego o di lavoro non agricolo e le autorizzazioni per lavori agricoli stagionali.

Si avverte che con la domanda di rinnovo del nuovo documento di transito triennale dovrà essere restituito alla Questura di Udine il lasciapassare vecchio, quello cioè scaduto e che quindi ha perduto ogni validità.

fettiva e rapida rinascita economica e sociale.

Non bisogna dimenticare che nella Slavia Friulana e nella Val Resia l'emigrazione costituisce un fatto sociale di eccezionale ampiezza, e quindi di evidente gravità; e ce lo confermano i dati ufficiali relativi ai vari censimenti che di per sé, con le nude cifre, formano un quadro estremamente drammatico: nella maggioranza dei casi la popolazione valida emigra rasenta il 95 per cento e sulla popolazione totale, compresi quindi bambini, donne e vecchi, il 50-60 per cento.

Bisogna non più sentire a dire che emigrazione è uguale a tradizione e a dolorosa necessità. « Tradizione » perché essa avviene da molti e molti decenni, « necessità » perché nessuno parte volentieri-

Secondo quanto ci riferisce il nostro corrispondente da Berna, nella Confederazione elvetica si penserebbe di porre in atto altre misure restrittive in ogni settore nei riguardi della manodopera straniera.

Questa volta è la Federazione degli impiegati svizzeri che nel suo ultimo bollettino pubblicato a Zurigo chiede una nuova riduzione dell'effettivo dei lavoratori stranieri residenti nella Confederazione.

Pertanto tale riduzione di manodopera straniera dovrebbe essere praticata nella misura del cinque per cento in ogni campo di lavoro, eccezione fatta per le professioni liberali e per il personale ausiliario degli istituti di medicina di cui la Svizzera ha grande bisogno.

Tra gli emigranti italiani naturalmente la notizia di possibili nuove restrizioni non ha fatto certo piacere. Essi comunque confidano che non si arrivi a tanto, e in questo modo si mettono un po' in pace il cuore specie quelli che vi dimorano in Svizzera in qualità di « stranieri soggetti a controllo ».

Secondo le statistiche ufficiali nella Confederazione elvetica di emigranti italiani ve n'erano: 454 mila nel 1962, 472 mila nel 1963, 474 mila nel 1964 e 448

mila nello scorso anno dopo l'operazione restrittiva. Tuttavia la presenza di manodopera italiana sembra indispensabile nei maggiori settori industriali. Nella sola edilizia 147 mila sono i lavoratori italiani su un totale di 168 mila stranieri, mentre nella metalmeccanica risultano occupati 33 mila e nel settore abbigliamento 33 mila.

AUMENTATE NEL 1965 le rimesse degli emigranti

Nel 1965, esclusi i mesi di novembre e dicembre, le rimesse degli emigranti risultano di 343,7 miliardi con un incremento di 58,2 miliardi rispetto ai 285,4 miliardi del corrispondente periodo del 1964, pari cioè al 20,4 per cento. Evidentemente tale aumento di rimesse ha dipeso dal fatto che la sensibile disoccupazione in Italia ha prodotto un aumento dell'esodo dei lavoratori diretti per la maggior parte nella Germania di Bonn. All'ottobre del 1963 le rimesse degli emigranti erano state di 274,5 miliardi per cui alla stessa data dell'anno seguente si è constatato un aumento di 11 miliardi, pari al 4 per cento.

caprini e 400 ovini. La monticazione si attua conducendo per circa 90 giorni il bestiame sulle malghe oppure sugli stavoli di monte chiamati « planine » e che servono da ricovero a uomini e animali.

Vi sono malghe con e senza fabbricati o con soli ricoveri di fortuna. Nel Comune di Lusevera vi sono cinque malghe private a 800 m. con una superficie complessiva di 23 ha. In quello di Taipana ne sono quattro a 1360 m.: tre comunali (Casera Cuntin, 20 ha, Casera Michelizza 10 ha, e Casera Cornappo 30 ha.) e una privata (Campo di Bonis 12 ha.). Una sola a Pulfero, comunale, a 800 m. di 45 ha. sul Monte Mia e soltanto quest'ultima con fabbricati.

Dal censimento bestiame 1951 nella zona pedemontana-collinare rileviamo i seguenti dati complessivi: bovini sopra l'anno 10.605, equini 465, suini 3563, ovini 910, caprini 1363 (Montenars da solo, rispettivamente, 415, nessuno, 51, 55, 64). In quella montana (Alta Slavia): S. Pietro al Natisono bovini sopra l'anno 766, equini 65, suini 255, ovini 32, caprini 17; Drenchia 466, 3, 182, 111, 11; Grimacco 474, 18, 174, 230, 23; Stregna 559, 19, 187, 298, 41; Savogna 746, 21, 252, 170, 30; Pulfero 1422, 33, 424, 222, 121; Prepetto 656, 50, 389, 86, 10; Taipana 1262, 1, 275, 310, 215; Lusevera 978, 1, 62, 390, 84; S. Leonardo 640, 41, 278, 190, 38. Totali, rispettivamente, 7969, 252, 2478, 2048, 590. Totali complessivi delle due zone, rispettivamente, 18.574, 717, 6051, 2958, 1953.

Prevalgono le bovine sfruttate al doppio scopo di ottenere latte e vitelli.

Dove si devono puntare gli occhi

SLAVIA FRIULANA E VAL RESIA

Denominazione, limiti e divisioni delle Prealpi Giulie

Bacini montani - Torre e Natisono - Rilievi agronomici

Situazione forestale e zootecnica - Spopolamento

3

Ben volentieri riprendiamo il discorso sulle Prealpi Giulie e con particolare riferimento alla zona montana — Slavia Friulana e Val Resia — che è quella che maggiormente interessa i cittadini di parlata slovena della Provincia di Udine.

E' un fatto di verità che la zootecnia nelle Prealpi Giulie sta languendo mentre essa, se aiutata e curata in modo razionale e non con sistemi antiquati di tipo patriarcale, potrebbe costituire una grande e determinante risorsa per tutte le popolazioni della Slavia Friulana e della Val Resia.

Del resto poche sono le malghe pascolative ed anche queste scarsamente frequentate specie per la difficoltà di accesso. Talune malghe sono state addirittura abbandonate per questo motivo oltretutto per la lunga distanza ed anche per la scarsa produttività in erba do-

vuta alla natura calcarea-dolomitica del suolo e alla siccità estiva. Più precisamente le malghe pascolative (e si potrebbe benissimo dar vita ad altre attraverso organi cooperativi e consorziati stante la frazionalità delle proprietà) occupano 1266 ha. di terreno ove monticano nella stagione estiva all'incirca 500 bovini, 300

Passo Tanamea: sullo sfondo il massiccio del Canin